

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ЭКОНОМИКА ЯАМЫЗЫ

**Пандемия уезинде биче
болгаш ортумак
сайгарлыкчы чорукту
деткиир хемчеглерниң
даңзызы**

1. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту деткиир федералдыг хемчеглерниң даңзызы 2020 чылдын апрель 9.....	4
2. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту деткиир федералдыг хемчеглерниң даңзызы 2020 чылдын апрель 9.....	16
3. Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукка (МПС) регионалдыг деткимчениң хемчеглери.....	18
4. Отчет дужаар хуусааларны узатканы.....	19
5. Биче болгаш ортумак бизнес ажылынга санэпидемиологтуг чурумну сагыыр талазы-биле кичээндириг.....	20

Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту деткиир
федералдыг хемчеглернин данзызы 2020 чылдын апрель 9

Деткимче хемчеглер, нормативтиг эрге- хоойлу актызы (НПА)	Тайылбырлар болгаш ажыглаар байдалдары	Хемчеглер- нин күштүг хуусаалары	Кымнар ажыглап болур
1. Үндүрүг төлээр хуусааларны узадыры Нормативтиг эрге-хоойлу актызы: Россия Федерациязының Чазаның «Экономиканың турум сайзыралын хандырап талазы-биле хемчеглер дугайында» 2020 чылдың апрель 2-де үнген № 409 Доктаалы. Каяа баарыл: Киир бижиттирген черинде үндүрүг инспекциязы Ссылка: : https://www.nalog.ru/rn17/	2019 чылда киирген орулганың үндүрүг, бөдүүнчүткен үндүрүг системазы, чангыс аай көдээ ажыл-агый үндүрүүн төлээр хуусааны узадыры; - 2020 чылдың 1-ги кварталының отчеттуг үезинге хамааржыр НДС биле НДФЛ үндүрүглеринден аңгыда, үндүрүг төлээр хуусааларны (үндүрүг талазы-биле аванс төлевирлерин) узадыр;	6 ай дургузунда	2020 чылдың март 1-нин байдалы-биле биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктун реестринче кирип турар болгаш, кол ажыл-чорудулгазы эн когарап турар адырларга хамааржып чоруур организацияларга болгаш хуу сайгарлыкчыларга
	- 2020 чылдың (2-ги кварталда) чартык чылдың отчеттуг үезинге хамааржыр НДС биле НДФЛ үндүрүглеринден аңгыда, үндүрүг төлээр хуусааларны (үндүрүг талазы-биле аванс төлевирлери) узадыр;	4 ай дургузунда	
	2020 чылдың бирги кварталында (аванс төлевирлер кылырын доктаадып каан регионнарга) транспорт үндүрүүнүн, организацияларның өнчү-хөренги үндүрүүнүн болгаш чер үндүрүүнүн талазы-биле аванс төлевирлерин төлээр хуусааларны узадыры;	2020 чылдың октябрь 30-ге чедир;	
	2020 чылдың ийиги кварталында (аванс төлевирлер кылырын доктаадып каан регионнарга) транспорт үндүрүүнүн, организацияларның өнчү-хөренги үндүрүүнүн болгаш чер үндүрүүнүн талазы-биле аванс төлевирлерин төлээр хуусааларны узадыры;	2020 чылдың декабрь 30-ге чедир;	
	(Хуу сайгарлыкчыларга) Кодекстин 227 статьязының 6 пунктузунга дүүштүр 2019 чылда НДФЛ үндүрүүн төлээр хуусааны узадыр.	3 ай дургузунда	
	2020 чылдың март-май айларында камгаладылга дадывырларын төлээр хуусааларны узадыр;	6 ай дургузунда	
	2020 чылдың июнь болгаш июль айларның камгаладылга дадывырларын болгаш хуу сайгарлыкчыларның 2020	4 ай дургузунда	

	чылдың июль 1-ден орайтатпайн, төлээр ужурлуг 300 000 рубльдан ажып турар орулгаларының түңнеринден санап каан камгаладылга давырларының төлээр хуусааларны узадыр;		
	- 2019 чылдың кириген орулганының үндүрүүн, бөдүүнчүткен үндүрүг системаның үндүрүүн, чангыс аай көдээ ажыл-агый үндүрүүн төлээр хуусааны узадыр; - 2020 чылдың 1-ги кварталында болгаш 2020 чылдың (2-ги кварталы) чартык чылдың отчеттуг үезинге хамааржыр НДС биле НДСФЛ үндүрүглериңден аңгыда, үндүрүг төлээр хуусааларны (Үндүрүг талазы-биле аванс төлевирлери) узадыр;	3 ай дургузунда	кол ажыл-чорудулганы эн когарап турар адырларга хамааржып чоруур, 2020 чылдың март 1-нин байдалы-биле Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктун реестринче кирбейн турар, организация-ларга болгаш хуу сайгарлыкчыларга
	2020 чылдың бирги кварталында (аванс төлевирлер кылырын доктаадып каан регионнарга) транспорт үндүрүүнүн, организацияларның өнчү-хөреңги үндүрүүнүн болгаш чер үндүрүүнүн талазы-биле аванс төлевирлерин төлээр хуусааларны узадыр;	2020 чылдың июль 30-ге чедир	
	2020 чылдың ийиги кварталында (аванс төлевирлер кылырын доктаадып каан регионнарга) транспорт үндүрүүнүн, организацияларның өнчү-хөреңги үндүрүүнүн болгаш чер үндүрүүнүн талазы-биле аванс төлевирлерин төлээр хуусааларны узадыр;	2020 чылдың октябрь 30-ге чедир.	
	(Хуу сайгарлыкчыларга) Кодекстин 227 статьязының 6 пунктузунга дүүштүр 2019 чылда НДСФЛ үндүрүүн төлээр хуусааны узадыр.	3 ай дургузунда	
2. Отчет дужаар хуусааларны узадыры Нормативтиг эрге-хоойлу актызы: Россия Федерациязының Чазаның «Экономиканың турум сайзарылын хандырап талазы-биле хемчеглер дугайында» 2020	Көргүзүп дужаар хуусааларын узадыр: 1) НДС, бухгалтер отчетундан аңгыда, 2020 чылдың март-майда дужаар хуусаазы чедип келген шупту декларацияларны (аванс талазы-биле төлевирлерини); 2) үндүрүг органнарынга финанстыг информацияны (ОФР), отчеттуг 2019 чылда болгаш оон мурундагы отчеттуг чылдарда (клиентилер – даштыкы үндүрүг резидентилеринин дугайында отчеттун) финанстыг рыногунун	3 ай дургузунда	Шупту организация-ларга болгаш хуу сайгарлыкчы-ларга

чылдың апрель 2-де үнген № 409 Доктаалы. Каая баарыл: Киир бижиттирген черинде үндүрүг инспекциязы Ссылка: https://www.nalog.ru/rn17/	организацияларның отчет көргүзүп дужаарын; 3) 2021 чылда үндүрүг мониторингизин эрттирер дугайында билдиришкннерни; 2020 чылдың март 1-ден июнь 1-ге чедир хуусаа дургузунда алган негелделерге хамааржыр документиленни, тайылбырларны бээр хуусааларны узадыр; 2020 чылдың март 1-ден июнь 1-ге чедир хуусаа дургузунда алган НДС талазы-биле негелделерге хамааржыр документиленни, тайылбырларны бээр хуусааларны узадыр;	20 ажыл хуннеринин дургузунда 10 ажыл хуннеринин дургузунда	Шупту үндүрүг төлекчилеринге хамааржыр.
3. Федералдыг үндүрүг албанының болгаш контроль-надзор ажыл-чорулгалыг органиарының талазындан хыналдалар, төлөттирер акшалар болгаш санкциялар кылырын, Блокировкаларны хоруп каан. Нормативтиг эрге-хоойлу актызы: Россия Федерациязының Чазаның «Экономиканың турум сайзыралын хандыар талазы-биле хемчеглер дугайында» 2020 чылдың апрель 2-де үнген № 409 Доктаалы, Федералдыг үндүрүг албанының «Коронавирус инфекциязының тыптырын болгаш тараарын кичээндирер	Ара соксадып каан: 1) Үндүрүг хыналдаларын, барып четкеш кылып үндүрүг хыналдаларының (катап барып четкеш хыналдалар кылырының дугайында үндүрген шиитпирлерни, бот-боттарынга хамаарылгалыг кижилер аразынга кылдыгган саарылгалар-биле холбаштыр үндүрүглери долзу-биле санаанын база төлээнин хынаарының дугайында үндүрген шиитпирлерни; 2) барып четкеш, үндүрүг хыналдаларын эрттирерин (катап барып четкеш), үндүрүг хыналдаларын эрттирерин томуйлап каан, 3) валюта хоойлужулдулганын сагып турарынга хыналдалар эрттирери, бир эвес кылып эгелей берген хыналдалардан хажыдышкыннар илереп келген болза, административтиг харысалгага онааштырар хуусаазы 2020 чылдың июнь 1-ге чедир эртип турар болза, (ындыг таварылгаларда) хыналдаларны эрттирип, административтиг бүдүрүлгө херектерин чүгле ындыг хажыдышкыннарга хамаарыштыр) кылып болур; 4) хуусаалары: - үндүрүг хыналдаларынга актыларны, үндүрүглөр болгаш чыыр акшалар	2020 чылдың июнь 1-ге чедир.	Шупту үндүрүг төлекчилеринге (үндүрүг агентилеринге, камгаладылга дадывырын төлээр улуска, чыыр акшалар төлээр улуска)

сорулгалардан контроль болгаш надзор кылыр кызыгаарлар-биле дарый хемчегни хүлээп алырының дугайында» 2020 чылдың март 20-де үндүргөн № ЕД-7-2/181@ Дужаалы. Каяа баарыл: Киир бижиттирген черинде үндүрүг инспекциязы Ссылка: https://www.nalog.ru/rn17/	дугайында хоойлужудулганы хажыткан дугайында актыны тургузар болгаш тыпсырының, - айыттылган актыларга удурланган бижиктерни бээринин, - ындыг актыларны болгаш удурланган бижиктерни үндүрүг инспекциязының сайгарып көөрүнге.		
	Ара соксадып каан: - декларацияларны (камгаладылга дадывырларының талазы-биле санаашкыннарны) көргүзүп дужаавааны-биле холбаштыр, документиленни хүлээп алганының дугайында квитанцияны чорутпааны, ТКС талазы-биле документиленни хүлээп алырының хандырбааны-биле холбаштыр агар саннарын блокировкаларын; - үндүрүг төлекчизи –организацияның агар саннарында операцияларны болгаш электроннуг акшалар шилчидерин ара соксатканының дугайында шийтпир бар турда, банккага счет ажыдарын хорууру, ол ышкаш медицинаның эдилел-херекселдерин азы эм-таң аймаан садып алыр сорулгалыг чарыгдалдыг операциялар кылып турар эмчи организацияларының, ындыг агар саннарындан акша-хөрөңги кызыыры хоруулуг;		
4. Үндүрүг санкцияларынга мораторий - тускай доктаал үнеринге	2020 чылдың март 1-ден 2020 чылдың июнь 1-ге чедир үе хуусаазында документилен дужаавааны дээш үндүрүг санкцияларын ажыглаарын	2020 чылдың июнь 1-ге чедир	Шупту үндүрүг төлекчилеринге

чедир хуусаазын сонгаарладыры. Нормативтиг эрге-хоойлу актызы: Россия Федерациязының Чазаның «Экономиканың турум сайзарылын хандыар талазы-биле хемчеглер дугайында» 2020 чылдың апрель 2-де үнген № 409 Доктаалы, Россияның Федералдыг үндүрүг инспекциязының 2020 чылдың март 25-де бижээн № КЧ-4-8/5147чагаазы Каяа баарыл: Кир бижиттирген черинде үндүрүг инспекциязы Ссылка: https://www.nalog.ru/rn17/	тускай доктаал үнеринге чедир хуусаазын сонгаарладыр.		
	Үндүрүг төлээниниң дугайында негелдени, үндүрүг тырттарының дугайында шийтпирни чорудар эң сөөлгү хүн хуусаазын узадыры	6 ай дургузунда	Шупту үндүрүг төлөкчилеринге
	2020 чылда төлээр хуусаазы чедип келген үндүрүглерниң болгаш камгаладылга дадывырларының талазы-биле чедир төлөвээн дудагдал түннеринге пеня хөөлер санаваc болур.	2020 чылдың март 1-ден 2020 чылдың июнь 1-ге чедир үе дургузунда	Когараан адырларга хамааржыр организация-ларга болгаш хуу сайгарлыкчы-ларга
5. Камгаладылга дадывырларының тарифтерин эвээжедири Нормативтиг эрге-хоойлу актызы: «Россия Федерациязының үндүрүг Кодекзининиң 1-ги болгаш 2-ги кезээнге, РФ-тиң чамдык эрге-хоойлу актыларынга өскерилгелерни киңирериниң дугайында» 2020 чылдың апрель 1-де	Акша-шалың төлөп турар сайгарлыкчыларга камгаладылга дадывырын 30 хуудан 15 хуу чедир бадырар. Эвээжеткен тариф болза, ажылдакчыларның бүгү шалыңына эвес, а күш-ажыл төлевириниң эң биче хемчээлин ажып турар кезээнге хамааржыр. (МРОТ)		Хуу сайгарлыкчылар, биче бизнес болгаш биче бүдүрүлгелер.

<u>үнгөн №102-ФЗ</u> – Федералдыг хоойлу. Каяа баарыл: Киир бижиттирген черинде үндүрүг инспекциязы Ссылка: https://www.nalog.ru/rn17/			
6. Дадывырлар талазы-биле соңгаарлаткан Нормативтиг эрге- хоойлу актызы: Россия Федерациязының Чазааның «Экономиканың турум сайзыралын хандыар талазы-биле хемчеглер дугайында» 2020 чылдың апрель 2-де үнгөн № 409 Доктаалы. Каяа баарыл: Россия Федерациязының социал камгаладылга фондузу. Ссылка: https://fss.ru/	Камгаладылга дадывырларының талазы-биле телемирлерни соңгаарлаткан. Пандемия үезинде ажылчыннарын акша шалыңындан камгадылганы тыртар хандырылгаларны төлевейн барып болур.	6 ай дургузунда	Биче бүдүрүлгелерге
7. Биче болгаш ортумак бизнеске чингелделиг кредиттер бээр программаны делгемчиткен. Нормативтиг эрге- хоойлу актызы: Нормативтиг эрге- хоойлу актызы: Россия Федерациязының Чазааның «Экономиканың турум сайзыралын хандыар талазы-биле хемчеглер дугайында» 2020	Программада 99 банкылар киржип турар, олар 8, 5 хуу чедир эвээжеткен ставка-биле сайгарлыкчыларга кредиттерни берип турар. Чээли алыкчызынга негелделерни бөдүүнчүдүп берген, албан кылыр хүлээлгелеринден ап каапкан пунктулары: - үндүрүглер болгаш чыыр акшалар талазы-биле өре-шире чогу; - акша-шалың төлээр талазы-биле өре- шире чогу; - кредит керээлери ёзугаар төлевир бээр ай-хүн хуусаазын 30 хүнден ажыр эрттирбээни; - программаның кызыгаары-биле (кредиттерниң ниити түнүнден хемчээли 20 хуудан ашпас деп	Хуусаа чок	Хуу сайгарлыкчы- ларга, биче бизнес болгаш биче бүдүрүлгелерге

чылдың апрель 2-де үнген № 409 Доктаалы, Нормативтиг эрге-хоойлу актызы: Россия Федерациязының Чазаның «Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктуң, ол ышкаш «Чиигелделиг ставка-биле профессионалдыг орулгазының үндүрүү» деп тускай үндүрүг чурумун ажыглап турар кижилерге 2019-2024 чылдарда берген чээли-кредиттеринден чедир кирип албаан орулгаларының орнун Россияның кредит организацияла-рынга болгаш тускайлаттыг финанстыг ниитилелдеринге төлөп бээри-биле федералдыг бюджеттен субсидиялар бээринин чуруму» 2018 чылдың декабрь 30-де үнген №1764 Доктаалы. Каяа баарыл: Кредит организацияла-рынга, банкыларга Ссылка: https://www.sberbank.ru/ru/person https://www.rosbank.ru/ https://www.rshb.ru/	доктаадып каан), эрги кредитин дуглаар дээш чаа кредит ап, рефинансирование кылыр кредит дугуржулгаларның эн улуг түңнүг объемунга негелделерни ап каапкан. Саарылгалыг сорулгалар-биле кредиттерге рефинансирование - эрги кредитин дуглаары-биле чаа кредит алыр арга тыптып келген, (ооң мурнунда ону чүгле инвестиция кредиттеринге чөпшээрер турган). (2 чыл ажыг хуусаа иштинде саарылгалар кылыр сорулгалар-биле 2020 чылда кредит дугуржулга чарып алган биче бүдүрүлгелерге) онза акциз үндүрүү хуваар барааннарның саарылгазын чорудуп турар садыг адырында биче бүдүрүлгелер ам чиигелделиг ставка-биле кредит ап болур.		
8. Акша-шалың төлээринге хуу чок кредиттер бээри Нормативтиг эрге-хоойлу актызы: Россия Федерациязының	(бирги ээлчегде ажылдакчыларның акша-шалыңын төлээринге) дарый хереглелдеринге хуу чок чээли бээр. Кредит алырының негелделери: - чээлиниң акша-хөрөңгизин болза, бир чылдан эвээш үеде дургузунда ажылдап турар болгаш, ээлери, бети дизе, чаңгыс	Хуусаа чок	Хуу сайгарлыкчы-ларга биче бизнес болгаш биче бүдүрүлге-лерге

Чазааның «Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктун, ол ышкаш «Чингелделиг ставка-биле профессионалдыг орулгазының үндүрүү» деп тускай үндүрүг чурумун ажыглап турар кижилерге 2019-2024 чылдарда берген чээли-кредиттеринден чедир кирип албаан орулгаларының орнун Россияның кредит организацияла-рынга болгаш тускайлаттыг финанс ниитилелдеринге төлөп бээри-биле федералдыг бюджеттен субсидиялар бээринин чуруму» 2018 чылдың декабрь 30-де үнген N1764 Доктаал. Каяа баарлы: Кредит организацияларынга, банкыларга Ссылка: https://www.sberbank.ru/ru/person https://www.rosbank.ru/ https://www.rshb.ru/	катап үндүрүглер төлөп турган компанияларга бээр; - ажылдап турар персоналының санын кредит төлөп турар бүгү үезинин дургузунда хевээр арттырып алган азы персоналын бир айда 10 хуудан эвээжетпейн кызырганы; Кредитти (75 хуу чедир) хандырып бээр талазы-биле ВЭБ-тин дагдынып хүлээнген гарантиязы. Кредиттин параметрлери: Кредитти 6 айдан эвээш эвес хуусага берип болур. Чээлиге ап турар акша-хөрөңгинин эң улуг хемчээлин дараазында формула-биле санаар: ажылдакчыларның санын (күш-ажыл керээлеринге үндөзилеп) х 6 айда алыр күш-ажыл төлевиринин эң биче хемчээли. Чээли алыкчызының ставказы - 0 хуу. Программага баштайгы чадазында шилиттинген 10 улуг банкылар киржир. Бир эвес кредитке берип турар чүүлдү хереглеп турарларның саны көвүдээр болза, кредит организацияларынын даңзызын делгемчидер.		
9. Кредит талазы-биле соңгаарлатканы Каяа баарлы: Кредит организацияларынга, банкыларга. Ссылка: https://www.sberbank.ru/ru/person https://www.rosbank.ru/ https://www.rshb.ru/	Кредит капиталының талазы-биле бар өрө-ширезин эде тургустуруп болур, (Бөдүүнү-биле тайылбырлаарга, бар өрезин чаа кредитор төлөптерге, оон чиик байдалдар азы хуулар-биле ону аңаа эгидип төлөп бээр апаар). Ол ажылды чээли алыкчызының саналы-биле кылыр. Банкыга билдиришкин бижип кириери негеттинип турар.	6 айларнын дургузунда	Хуу сайгарлыкчыларга биче бизнес болгаш биче бүдүрүлгө-лерге

10. Идиг, стимул бээрийн тускай программазы Каая баарыл: Кредит организацияларынга, банкыларга. Ссылка: https://www.sberbank.ru/person https://www.rosbank.ru/ https://www.rshb.ru/	Сайгарлыкчы-чээли алыкчыларынга хамаарыштыр кредит капиталынга рефинансирование - эрги кредитдин дуглаары-биле чаа кредит алырынга тускай программа ажылдап эгелээр. Рефинансирование программазы-биле кредит болза, РФ-тин Төп банкызының доктаадып каан 4 хуулуг ставка хемчээли-биле болур база кредиттерге доктаадып каан сөөлгү ставказының деннели 8, 5 хуу.		Хуу сайгарлыкчыларга биче бизнес болгаш биче бүдүрүлгө-лерге
11.Кредит дыштанылгалары Нормативтиг эрге-хоойлу актызы: 1) «Россия Федерациязының Төп банкызының (Россия банкыларының) дугайында» Федералдыг хоойлуга болгаш Россия Федерациязының чамдык эрге-хоойлу актыларында кредит керээлериниң, чээли керээлериниң негелделерин өскерттир онзагай талалыг кезектеринге өскерилгелер киририниң дугайында» 2020 чылдың апрель 03-те	Коронавирус эпидемиязы дээш орулгазы (30 хуудан эвээш) хенертен эвээжэй берген байдалга таварышкан хуу сайгарлыкчыларга болза, 6 ай хуусаага чедир кредит дыштанылгаларын азы кредит керээзи (чээли керээзи) ёзугаар (төлөвирлериниң хемчээлин эвээжедип) бээрин көрүп каан. Ук чиигелдени бээр байдалдарны банкыга билдирииншкн кирип турда, бот-тускайлаң сайгарып көөр уjurлуг.	6 ай дургузунда	Хуу сайгарлыкчыларга

үнген №106-ФЗ Федералдыг хоойлу, 2). РФ-тин Чазаның «Чаа коронавирус инфекциязының тараан түннелдеринде байдалдың баксырааны-биле Россияның экономиказында эң-не когараан адырларның даңзызын бадылаарының дугайында» 2020 чылдың апрель 3-те үнген N 434 Доктаалы. Каяа баарыл: Кредит организация- ларынга, банкыларга. Ссылка: https://www.sberbank.ru/ru/person https://www.rosbank.ru/ https://www.rshb.ru/			
12. Аренда талазы- биле сонгаарлатканы Нормативтиг эрге- хоойлу актызы: 1) «Россия Федерациязының Чазаның «Шимчевес өнчү-хореңги арендазының керээлери ёзугаар аренда телевирин бээр байдалдарга болгаш хуусааларга негелделер» 2020 чылдың апрель 3-те үнген N 439 Доктаалы, 2) «Россия Федерациязының чамдык эрге-хоойлу актыларынга онза	Күрүнениң болгаш муниципалитеттин арендага берип турар помещениелери дээш телевирлерни бээрин сонгаарлаткан. Билдиришишкин берген үезинден эгелээш, үш хүн дургузунда аренда керээге телевирни сонгаарлаткан дугайында немей дугуржулганы чарып алыр уjurлуг. Коммерциялыг шимчевес өнчү- хореңгиниң арендазының телевири хуусаа сонгаарладырынга хамаарышпайн турар.	2020 чылдың төнчүзүнге чедир.	Күрүнениң болгаш муниципалитеттин өнчү-хореңгизин арендалап турар улустарга

байдалдарны кичээндирер база узуткаар айтырыглар талазы-биле өскерилгелер киирериниң дугайында» 2020 чылдың апрель 01-де үнгөн № 98-ФЗ Федералдыг хоойлу			
Каяа баарыл: Тыва Республиканың чер болгаш өнчү- хөрөнги хамаарылгаларының яамызы.			
Ссылка: https://minzem.rtyva.ru/			
13. Күрүне контрактыларын хандыраар талазы- биле негелделерни эвээжедири Нормативтиг эрге- хоойлу актызы: 1) «Россия Федерациязының чамдык эрге-хоойлу актыларынга онза байдалдарны кичээндирер база узуткаар айтырыглар талазы-биле өскерилгелер киирериниң дугайында» 2020 чылдың апрель 01-де үнгөн № 98-ФЗ Федералдыг хоойлунуң 11-ги статьязы.	Федералдыг хоойлунуң 30-ги статьязынга дүүштүр закупкалар кылып тургаш, заказчиктин закупка кылырының болгаш (азы) контрактының төлөвилелиниң дугайында дыңнадышкын берип, контрактыны күүседирин хандырып бээрин негээр эргези чок дээрзин доктаадырын Россияның Чазаа сүмелеп турар. Оон аңгыда, контрактының эге (эн улуг) өрттөн 5 млн. рубль чедир (амгы үеде 1 млн. рубль) өстүрерин база сүмелзэн. Ол таварылгада биче сайгарлыкчы чоруктуң субъектилери закупканың киржикчилеринге чагыгларны киирерин хандыраар уjurлуг.	2020 чылдың декабрь 31-ге чедир	Хуу сайгарлыкчы- ларга биче бизнес болгаш биче бүдүрүлгелерге
2) «Күрүнениң болгаш муниципалитеттин хереглелдерин хандырып бээринге			

барааннарны садар, ажылдарны кылыр, хандырылгаларны чедирер талазы-биле контракт системазының дугайында» 2013 чылдың апрель 05-те үнген N 44-ФЗ Федералдыг хоойлунуң, Хоойлунуң №98-ФЗ 2020 чылдың апрель 01-де редакциязы-биле) 64, 65, 93 дугаарлыг статьялары.			
---	--	--	--

Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукту деткиир
федералдыг хемчеглернин данзызы
2020 чылдың апрель 15

Деткимче хемчеглер, нормативтиг эрге- хоойлу актылары	Тайылбырлар болгаш ажыглаар байдалдары	Хемчеглернин күштүгү хуусаа- лары	Кымнар ажыглап болурул
1. Когаралга таварышкан биче болгаш ортумак бизнеске күрүнөдөн дорт финанс- сан- хөөлүг дузаны халас чедирери. Нормативтиг эрге-хоойлу актызы: Экономиканы деткиириниң немерде хемчеглеринин дугайында РФ-тин Чазаның хуралында Президентиниң берген Даалгазы. Каяа баарыл: Тыва Республиканың Күш-ажыл болгаш социал политика яамызы Ссылка: https://mintrudtuva.ru/	Сайгарлыкчы чоруктун субъектизинге деткимчениң хемчээлин болза, бо чылдын апрель 1-нин байдалы-биле оон ажылдакчыларынын ниити сан-түңүн барымдаалап тургаш, бир ажылдакчыга бир айда 12 130 рубль түң болурун көрүп тургаш, санаашкынны кылып. Сайгарлыкчы чоруктун субъектилери бо акша-хөрөңгини эң чугула ажыл-херектерни шиитпирлээринче, оон иштинде акша-шалың төлөп бээринге болгаш ажылдакчыларның апрель-май айларда күш-ажыл телевидиринин деңнелин хевээр арттырып алырынче угландыраар. Ону ажыглап тургаш, албан сагыыр немерде - штатта ажылдакчыларның санын апрель 1-нин деңнелинден эвээжетпейн, 90 хуузун хевээр арттыраар ужурулуг.	Сайгарлыкчы чоруктун субъектилеринден чагыгларны бо чылдың май 1-ден эгелээш, хүлээп алырын планнап турар. Билдириишкиннер ни дистанциядан хүлээп ап болур. Бир эвес шупту байдалдарны сагыыр болза, сайгарлыкчы-лар дузаламчыны май 18-тен тура ап эгелей бээр. Майның дузаламчы хөрөңгизи июнь айда кирер.	Экономиканың пандемиядан когараан адырларында биче болгаш ортумак бизнес.
2. Внешэконом-банк акша-шалың кредиттери 75 хуудан эвээш эвес болурун хандырып бээрин гарантиялап турар. Нормативтиг эрге-хоойлу актызы: Экономиканы деткиириниң немерде хемчеглери-нин дугайында РФ-тин Чазаның хуралында	Внешэкономбанк акша-шалың кредиттери 75 хуудан эвээш эвес болурун хандырып бээр дээрзинге гарантияларны берип турар, ол чүүл банкыларга рискини эвээжедир болгаш кредиттерни ап шыдаар арганы берип турар.		Пандемиядан когараан биче болгаш ортумак бизнес. Ук хемчеглерни экономиканың когараан адырларында ортумак болгаш улуг компанияларга ажыглаарын делгемчидип турар.

Президенти-ниң берген Даалгазы. Каяа баарыл: Тыва Республиканың саң-хөө яамызы Ссылка: https://minfin.rtyva.ru/			
3. Саарылгалыг хөрөңги системазын тургузуп, ону долдуруп турар бүдүрүлгелерге чиигелделиг кредиттер. Нормативтиг эрге-хоойлу актызы: Экономиканы деткиириниң немелде хемчеглериниң дугайында РФ-тиң Чазаның хуралына Президентиниң берген Даалгазы. Каяа баарыл: Тыва Республика-ның саң-хөө яамызы. Ссылка: https://minfin.rtyva.ru/	Системаны тургузуп турар бүдүрүлгелерге тускай чиигелделиг кредиттерни бээр, ону сырье болгаш оон комплектилик чүүлдерин садып алырынга чугула хереглеп турар саарылгалыг акша-хөрөңгизин чедиштирип алырынга болгаш поставщиктерге аван төлөп алыры-биле бээр. Күрүнениң субсидия бээр ставказы болза, Россияның банкызының кол тургускан ставказының хемчээли-биле болур. Ол ышкаш кредиттиң чартыын Россияның саң-хөө яамызы күрүнениң гарантиялары-биле хандырып болур.		Чүгле бүдүрүлгелернин экономиказынга чугула херек чөптүг негелделерге даянып үндөзилээш, системаны тургузуп турар бүдүрүлгелернин даңзызын чедир ажылдап кылып турар.

**Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорукка (МПС)
регионалдыг деткимчениң хемчеглери**

Тыва Республиканың «Үндүрүг хуваарының бөдүүнчүткен системазын ажыглаарыңга үндүрүг ставкаларының дугайында» 2020 чылдың апрель 09-та үндүргөн №590-ЗРТ хоойлузунда 2020 чылда «Орулгалар» деп үндүрүг хуваар объектилерге үндүрүг хуваарының бөдүүнчүткен системазы-биле сайгарлыкчы чоруктун шупту субъектилеринге үндүрүг ставкаларын 6 хуудан 1 хуу чедир эвээжедири көрдүнгөн, «Орулгаларны чарыгдалдарның хемчээлинге дүүштүр эвээжедири» деп объектилерниң 15 хуудан 5 хуу чедир эвээжедир.

Тыва Республиканың Экономика яамызы кризиске удур саң-хөөлүг деткимче хемчеглерни белеткээн, оон иштинде дараазында чүүлдер кирип турар:

Эвээш чээлилер талазы-биле эң эвээш хуулуг ставкалар:

- Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктун субъектилеринге, чугула херек аыш-чем аймаа болгаш аыш-чемге хамаарышпас чүүлдерниң курлавыры-биле республика курлавырын хандырып берип турар улустарга, 6 ай дургузунда **0%, 7 ай дургузунда 6-8%**,

- Эң корагаан категорияга хамааржыр Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктун субъектилеринге, чээли алыкчыларыңга негелделерни бөдүүнчүткен: баштайгы 6 ай дургузунда **2%, 7 ай дургузунда 6-8%**, олардан негеп турар документиленниң даңзызын кызырган, оларның дилег билдириишкенин сайгарып көөр хуусааны 1 хүн кызырган.

Документиленни МКК «Сайгарлыкчыларны деткиир фондуже», адреси: г. Кызыл ул. Тувинских добровольцев, 18 (здание Народного банка) дужаап болур, электроннуг адресче: bsf-tuva@mail.ru. Чорудуп болур. Ылавылап айтырар телефону: 8(39422)3-62-02. **Чүгле маскаралыг киирер!**

Тыва Республиканың күш-ажыл болгаш социал политика яамызы: Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктун субъектилериниң ажылдакчылары амыдыраар акша-хөрөңгиниң эң кудуку хемчээли хире орулга ап турар болза, оларга 3 - 6 ай иштинде ай санында **11 125 рубль хемчээлдиг немелде төлевир алыр** арганы берип турар.

Документиленни хүлээри: 2020 чылдың апрель 15-ке чедир, 9:00-18:00 шактарда, ГБУ «Тыва Республиканың Бизнес-инкубатору» адреси: г. Кызыл ул. Тувинских добровольцев, 18 каб. №201 (Народный банк зданиеси), электроннуг адресче чорудуп болур: bi_rt@mail.ru.

Ылавылап айтырар телефону: 8(39422)3-60-18, 8(39422)2-07-12 (баш бурунгаар бижидип алыры чугула). **Чүгле маскаралыг киирер!**

**Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктун
субъектилеринге деткимче бээр талазы-биле
харылзажыр**

«Изиг шугум» телефону

8 (394-22) 3-62-02, 8-800-350-62-01

* Отчет дужаар хуусааларны узаткан

Отчеттун хевири	Отчут дужаар эрги хуусаалары	Россия Федерациязынын Чазанын 2020 чылдын апрель 02 үнгөн №409 Доктаалында чаа хуусаалары
Чылдын		
Бухгалтер балансызы	Март 31	май 6 (июнь 30*)
2019 чылдын орулга үндүрүүнүн декларациязы	Март 30	Июнь 30
2019 чылдын өнчү-хөреңги үндүрүүнүн декларациязы	март 30	Июнь 30
Организацияларга 2019 чылдын бөдүүнчүткен үндүрүг системазынын декларациязы	Март 31	Июнь 30
2019 чылдын Көдээ ажил-агыйнын чаңгыс аай үндүрүүнүн декларациязы	Март 31	Июнь 30
I квартал		
ЕНВД талазы-биле I кварталдын декларациязы	апрель20	Июль 20
НДС талазы-биле I кварталдын декларациязы	Апрель 27	Май 15
Электронка талазы-биле I кварталдын 4-ФСС	Апрель 27	Июль 27
Орулга үндүрүүнүн I кварталда декларациязы	Апрель 28	Июль 28
I кварталдын 6-НДФЛ	Апрель 30	Июль 30
Камгаладылга дадыырларынын талазы-биле I кварталдын санаашкыны	Апрель 30	Май 15
Декларация 2019 чылдын Бөдүүнчүткен үндүрүг системазынын декларациязы (Хуу сайгарлыкчыларнын «бөдүүнчүткен» үндүрүү)	Апрель 30	Июль 30

* июнь 30-де чүгле организациялар дужаап болур: күрүне чажыдынга хамааржыр медээлер кирип турар чылдын бухгалтер (финанстыг) отчетдун, (Чазактын 2020ч. 01.22. № 35 доктаалында көрдүнгөн товарылгаларда) даштыкынын санкцияларынга таварышкан организациялар)

Биче болгаш ортумак бизнес ажылынга санэпидемиологтуг

чүрүмнү сагыр талазы-биле кичээндириг

(«Тыва Республиканың девискээринге чаа коронавирус инфекциязының (COVID-19) кирерин болгаш тараарын кичээндиреринче угланган немелде хемчеглерни боттандыраарының дугайында» Тыва Республиканың Чазаның 2020 чылдың апрель 17-де үнген № 168 Доктаалы)

Организацияның шупту ажылдакчылары организацияларга (бүдүрүлгелерге) санитар-эпидемиологтуг айыыл чок ажыл-чорудулганың Стандарттары-биле танышкан турар ужурлуг, чаа коронавирус инфекциязының (COVID-19) талазы-биле таарымча чок байдалдарны тургуспазы-биле доктааттыгган чурум ёзугаар, корпоративтиг электроннуг почта адресстерин ажыглавышаан, дистанциялыг ажылдаар.

1. АРГЫЖАРДА:

Бодунга: паспорт (азы кижиниң бодун бадыткаар өске документини), ажыл-албанының удостоверениеезин (бар болза), ажыл берикчизиниң ажылдакчыларга берген справказы.

2. ДИСТАНЦИРОВАНИЕ

Үнүп-кирер черге хөй улус чыгбазы-биле, аразы 1,5 метр турар кылдыр аңгылап демдектээр.

3. БОТТАРЫН КОНТРОЛЬДААРЫ

Бүдүрүлгениң ажылын хандыраарының чугулазын барымдаалавышаан, ажылдакчыларның санын эвээжедир ужурлуг, бүдүрүлге дээш харыысалгалыг кижини дужаал-биле томуйлаар, ажылдакчыларның мага-бодунуң эьдиниң изиин т хынаар журналды кылыр, ОРВИ демдектиг ажылдакчыларны эмчиже чорудар, бот-изоляция сагыырынга дузалажыр.

4. ДЕЗИНФЕКЦИЯЛААР ЧҮҮЛЕР

Келген улуска болгаш ажылдакчыларга холдарын дезинфекциялап чуур эптиг арганы тургузар, кижиниң бодун камгалаар чүүлдер-биле ажылдакчыларны хандыраар, вирус чидирер шынарлыг (Хлор, спирт) холуксаалыг чүүлдерни ажыглавышаан, аштап арыглаашкынны кылыр, дериг-херекселди, эт-септи аштап дезинфекциялаар, ажылдаар черин агаарладып арыглаар.

Дериг-херекселди болгаш помещениени дезинфекциялап арыглан соонда, дараазында ээлчегиниң ажылдакчыларын ажылдаар черинче эрттирип болур.

5. ЧЕМНЕНИРИН ОРГАНИЗАСТААРЫ

Чүгле тускай аңгылаап каан черге чемненир кылдыр организаастаар, ажылдаар черинге чемнеринин болдурбас, олурар улустуң аразы 1, 5 метрден эвээш эвес болур кылдыр тургузарын кызар.

6. ОРГАНИЗАСТЫГ ӨСКЕ ХЕМЧЕГЛЕР

Хоорайның хөй-ниити транспорту-биле ажылдакчыларның аргажырын болдурбазын кызар сорулгдан, оларны бажынындан ажылдаар черинге чедирер, ынчалдыр дедир чандыраарын организаастаңар.

Командировкаже ажылдакчылар чорударын кызыгаарлаңар.

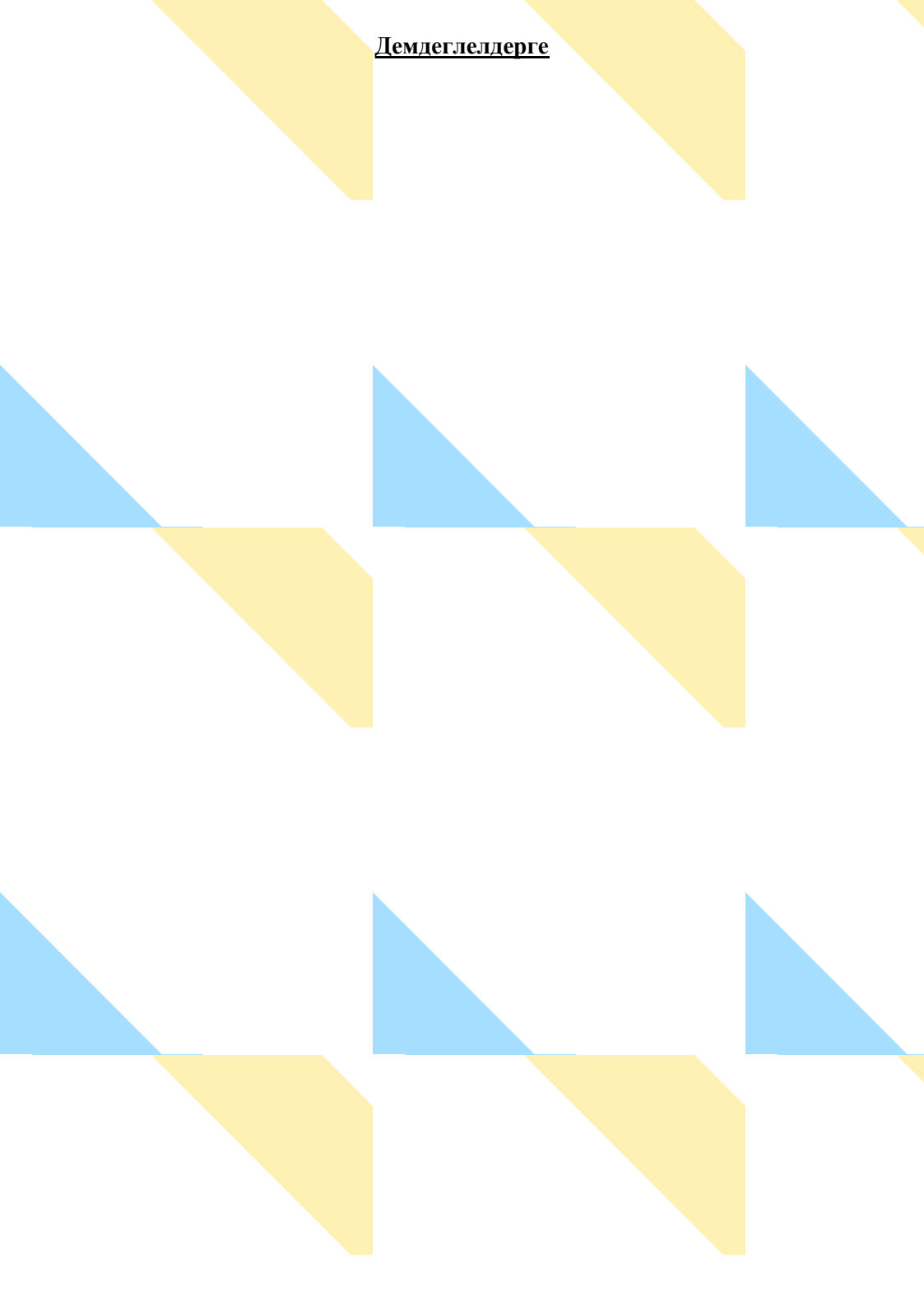
Чаа коронавирус инфекциязындан (COVID-19) аарыгның көвүдөп турар үезинде бот-изоляция чурумун хандыраары-биле риск бөлүүнге хамааржыр кижилерни: 65 хардан улуг назылыг, ол ышкаш хоочураан аарыглыг, иммунитетди кошкак, иштиг херээжен улусту түр када ажылындан хостаңар азы дистанциялыг ажылче шилчидирер.

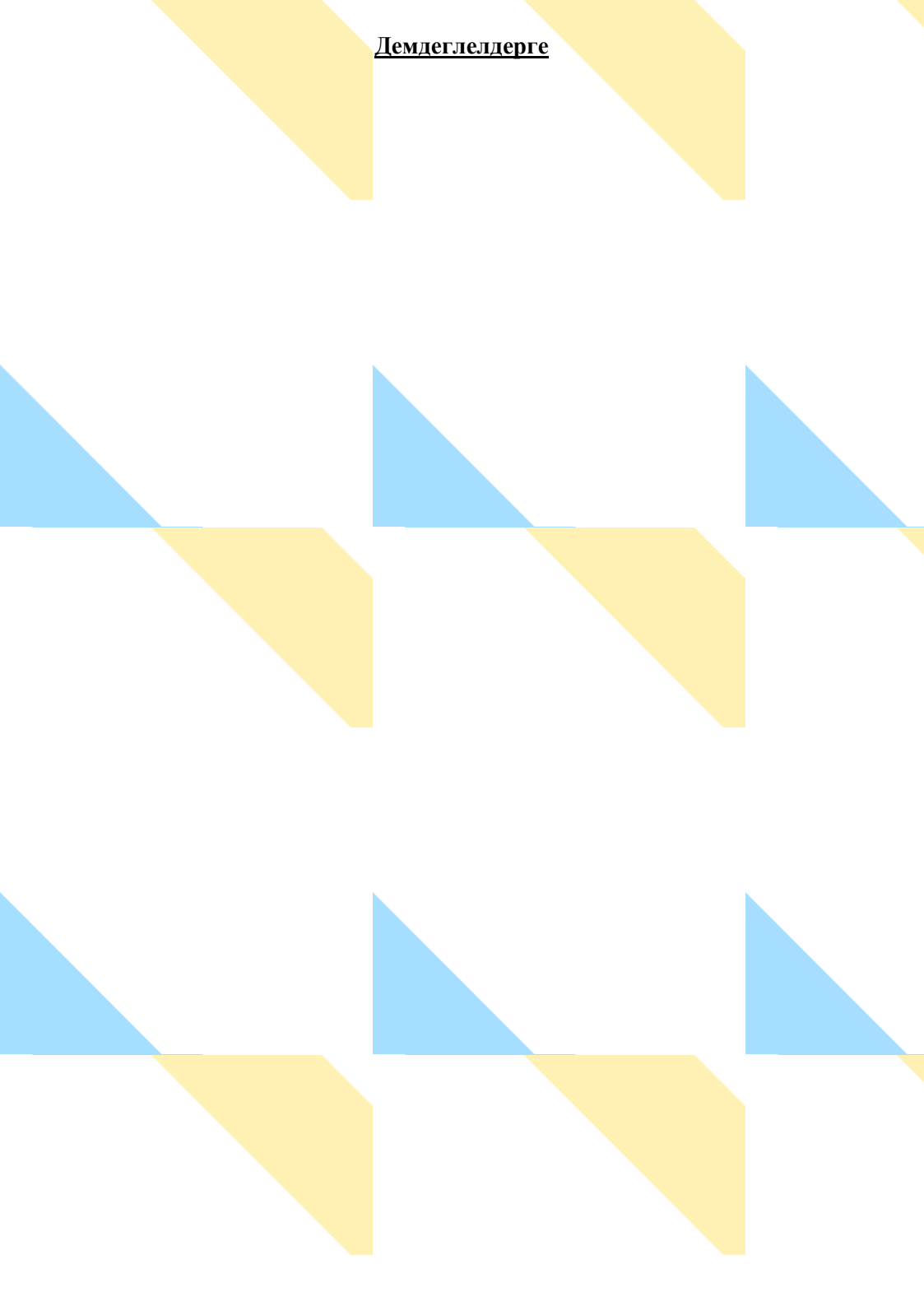
Коронавирустан аарый берген кижиле харылзажып турган ажылдакчы ол дугайын доп-дораан Тыва Республиканың Роспотребнадзорнуң изиг шугум телефонунче **8 (39422) 3-08-08** долгап дыңнадыр, 14 хүн хуусаалыг бот-изоляцияга турар.

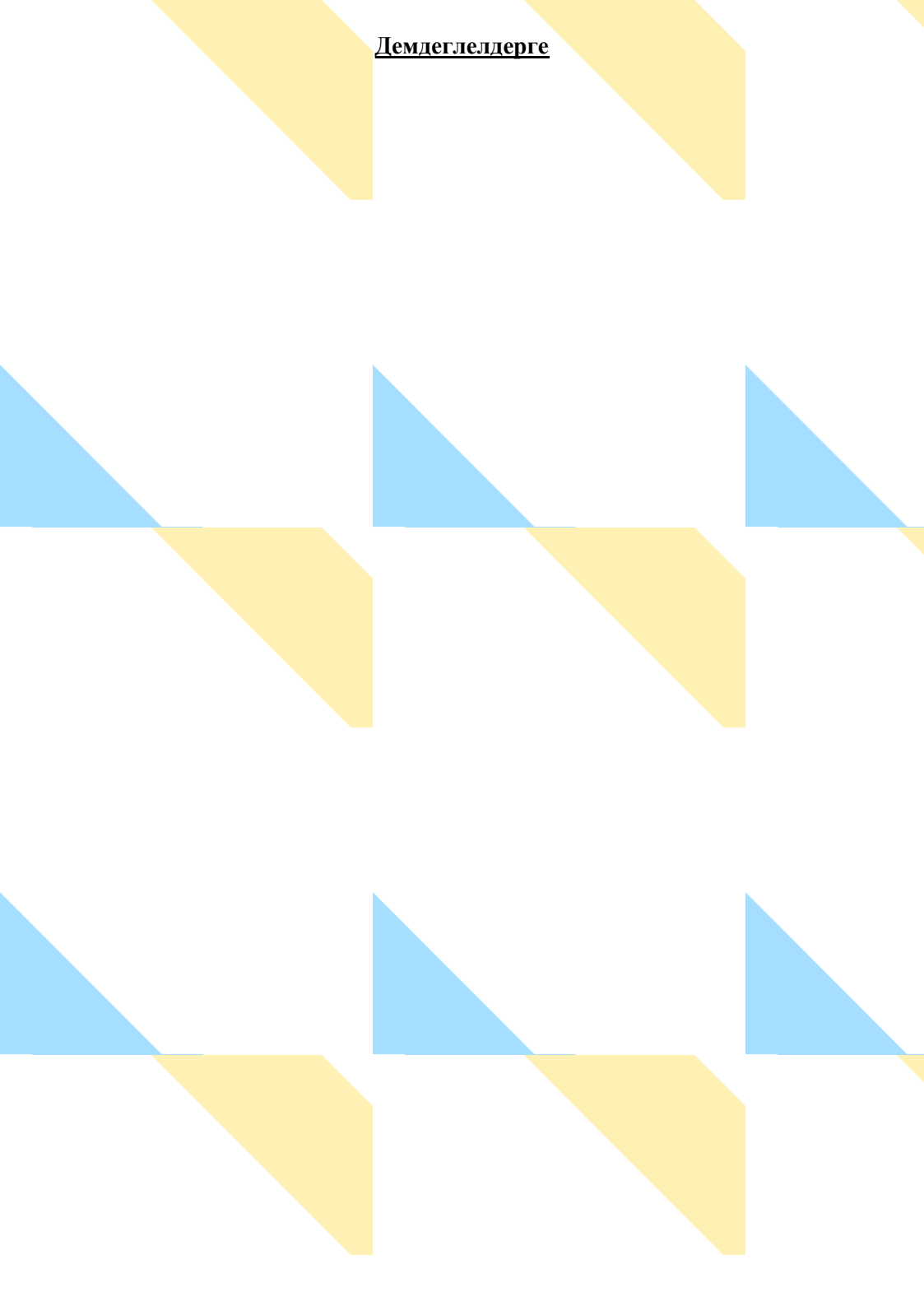
Ажылдакчыда чаа коронавирусу инфекциязының (COVID-19) чыпшынганы бадыткааттына берген болза, ажыл-албан аайы-биле 14 хонук дургузунда чугаалажып харылзажып турган улусунун дугайында медээлерни удуртукчулар чып тургускаш, ол данзыже кирип турар шупту ажылдакчыларга ол дугайын, бот-изоляция чурумун чугула сагыырынын дугайында дыңнадыр.

**"Изиг шугум" телефону "SOS-
бизнес" 3-18-88.Тыва
Республиканың Садыг-үлөптүр
палатазы**

**Биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктун
субъектилеринге деткимче бээр талазы-биле
харылзажыр «Изиг шугум» телефону**

8 (394-22) 3-62-02, 8-800-350-62-01